

Sygn. akt V CZ 64/10

POSTANOWIENIE

Dnia 15 października 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

w sprawie nieletniej Sandry K. urodzonej 6 października 1992 r.

o czyn karalny przewidziany w art. 190 § 1 k.k. oraz art. 280 § 1 k.k.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 15 października 2010 r.,

zażalenia nieletniej na postanowienie Sądu Okręgowego

z dnia 7 kwietnia 2010 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie w pkt II i w tym zakresie
przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego
rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania
zażaleniowego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z 7 kwietnia 2010 r. Sąd Okręgowy oddalił apelację od wyroku Sądu Rejonowego w sprawie nieletniej Sandry K., a w punkcie II tego orzeczenia zasądził od matki nieletniej na rzecz adwokata z urzędu kwotę 219,60 zł tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej nieletniej z urzędu.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania zawarte w postanowieniu z 7 kwietnia 2010 r. zaskarżył obrońca nieletniej i zarzucił, że zostało ono wydane z naruszeniem: - art. 316 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez pominięcie dowodów przedstawionych w postępowaniu międzyinstancyjnym, a świadczących o tym, że matka nieletniej nie jest w stanie ponieść kosztów adwokata bez uszczerbku w utrzymaniu koniecznym dla siebie i rodziny; - art. 328 § 2 w zw. z art. 233 § 1 i art. 382 k.p.c. przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i niewskazanie w uzasadnieniu motywów, dla których matka nieletniej została obciążona kosztami postępowania, mimo braku zmian w materiale dowodowym, na podstawie którego Sąd Rejonowy odstąpił od obciążania jej kosztami postępowania pierwszoinstancyjnego; - art. 32 § 1 ustawy z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, Dz. U. z 2010 r., Nr 33, poz. 178, (dalej: u.p.n.) w zw. z art. 29 ust. 1 ustawy z 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, Dz. U. z 2009 r. Nr 146, poz. 1188, ze zm. (dalej jako: u.p.a.) przez obciążenie matki nieletniej kosztami nieopłaconej obrony z urzędu, mimo braku prawnej postawy dla takiego rozstrzygnięcia. Obrońca nieletniej zarzucił nadto, że Sąd Okręgowy niewłaściwie zastosował § 14 ust. 2 pkt 1 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, Dz. U. Nr 163, poz. 1348.

Z powołaniem się na zarzuty streszczone wyżej, obrońca nieletniej wniósł o uchylenie postanowienia w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w punkcie II i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu we

Wrocławiu oraz przyznanie mu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej nieletniej z urzędu w postępowaniu zażaleniowym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Postępowanie w sprawie toczyło się na podstawie przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Postanowieniem z 25 listopada 2009 r. Sąd Rejonowy zastosował wobec nieletniej środek przewidziany w art. 6 pkt 9 u.p.n. i w pkt III odstąpił od obciążania jej rodziców kosztami postępowania w sprawie. Apelację od tego postanowienia wniosła matka nieletniej i równocześnie wystąpiła o ustanowienie dla nieletniej pełnomocnika z urzędu. Postanowieniem z 1 lutego 2010 r. Sąd ustanowił dla nieletniej obrońcę z urzędu, którego wyznaczyć miała Okręgowa Rada Adwokacka w W. Wyznaczony obrońca zgłosił się na rozprawę przed Sądem Okręgowym i popierając apelację matki nieletniej, wniósł o zasądzenie na swoją rzecz kosztów pomocy prawnej udzielonej nieletniej z urzędu.

2. Według art. 32 § 1 u.p.n., kosztami postępowania w sprawie nieletniego sąd obciąża rodziców lub inne osoby zobowiązane do jego alimentacji, a zgodnie ze zd. 2 tego przepisu, sąd może odstąpić od obciążania tych osób kosztami postępowania w całości lub w części, jeżeli uzna to za celowe ze względu na ich warunki materialne i osobiste. Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania w niniejszej sprawie powinno zostać wydane w oparciu o regulację kodeksu postępowania karnego, co znajduje podstawę w art. 20 u.p.n. Zgodnie z tym przepisem, w postępowaniu w sprawach nieletnich z zasady stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego, jednakże w zakresie określonych instytucji, w tym powoływania i działania obrońcy, należy stosować kodeks postępowania karnego. Funkcjonalna wykładnia tego przepisu wymaga, by przepisy kodeksu postępowania karnego były stosowane także do kosztów działania obrońcy, w tym również w wypadku ustanowienia go z urzędu, na podstawie art. 78 § 1 k.p.k. Nie można zatem zaakceptować stanowiska zaprezentowanego w zażaleniu, jakoby wydanie rozstrzygnięcia o kosztach działania obrońcy z urzędu miało nastąpić według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu w trybie nieprocesowym, według których toczyło się postępowanie w sprawie. Dostatecznej podstawy dla takiego poglądu

nie stanowi w szczególności powołany w uzasadnieniu zażalenia § 9 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 14 sierpnia 2001 r. w sprawie wysokości i szczegółowych zasad ustalania kosztów postępowania w sprawach nieletnich, nakazujący odpowiednie stosowanie w tym postępowaniu przepisów o kosztach sądowych w postępowaniu cywilnym lub w postępowaniu karnym. Według wyraźnej regulacji art. 20 u.p.n., czynności w zakresie ustanawiania i działania obrońcy, a w konsekwencji również kosztów jego działania, mają charakter autonomiczny i pozostają niezależnie od regulacji proceduralnej, według której prowadzone jest zasadnicze postępowanie w sprawie.

Zgodnie z art. 627 k.p.k., w razie skazania oskarżonego z oskarżenia publicznego sąd zasądza od niego koszty sądowe na rzecz Skarbu Państwa. Na te koszty składają się opłaty oraz wydatki poniesione przez Skarb Państwa od chwili wszczęcia postępowania (art. 616 § 2 k.p.k.). Do wydatków ustawodawca zalicza m.in. wypłaty dokonane z tytułu nieopłaconej przez strony pomocy prawnej udzielonej z urzędu przez adwokatów (art. 618 § 1 pkt 11 k.p.k.). W konsekwencji uznać należy, że w sprawach prowadzonych z oskarżenia publicznego koszty działania obrońcy z urzędu stanowią składnik kosztów sądowych obciążających stronę, na rzecz której pomoc prawna była świadczona (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 marca 2002 r., WZ 3/02, OSNKW 2002, nr 7-8, poz. 64).

Bezpodstawny jest także zarzut naruszenia art. 32 § 1 u.p.n. w zw. z art. 29 § 1 u.p.n. oraz § 19 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Wprawdzie zgodnie z tymi przepisami koszty nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu ponosi Skarb Państwa, jednak sformułowanie to określa jedynie stosunek, jaki zachodzi między Skarbem Państwa a instytucją adwokatury po wyznaczeniu przez sąd adwokata do udzielenia pomocy prawnej z urzędu, i tylko w tym zakresie należy rozumieć użyte w tym przepisie określenie „ponosi”. Z kolei rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości określa zasady, na podstawie których sąd ustala te koszty i sposób ich realizacji (tak SN w uchwale z 25 lutego 1986 r., VI KZP 49/85, OSNKW 1986, nr 9-10, poz. 65). Koszty działania obrońcy z urzędu są więc jedynie tymczasowo wyłożone przez Skarb Państwa, zaś w wypadku skazania oskarżonego zostaje

nałożony na niego obowiązek ich zwrotu (por. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. III, Warszawa 2004, s. 484 i n.).

3. Orzeczenie Sądu Okręgowego w zaskarżanej części dotyczy kosztów postępowania apelacyjnego i nie odnosi się do rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego w przedmiocie kosztów postępowania pierwszoinstancyjnego. Ocena materiału dowodowego w zakresie przesłanek odstąpienia od obciążania matki nieletniej kosztami postępowania dokonana przez Sąd Rejonowy oraz przesłanek ustanowienia dla nieletniej obrońcy z urzędu nie wiązała Sądu Okręgowego, który mógł dokonać w tym zakresie własnych ustaleń i ocen, stosownie do innej wysokości kosztów sądowych w postępowaniu w drugiej instancji, z zastrzeżeniem jednak, że ocena przesłanek zastosowania art. 32 § 1 zd. 2 u.p.n. powinna być odniesiona do kosztów powstałych w postępowaniu odwoławczym ustalonych w prawidłowej wysokości. Sąd Okręgowy nie miał obowiązku ustosunkowania się do całości materiału dowodowego dotyczącego sytuacji materialnej matki nieletniej, natomiast powinien odnieść się do niej w takim zakresie, w jakim uzasadniałby on odstępstwo od zasad ogólnych na rzecz przewidzianego przez ustawodawcę wyjątku.

Zgodnie z dyspozycją art. 20 u.p.n., do określenia wysokości wynagrodzenia obrońcy z urzędu należy stosować przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu dotyczące spraw karnych i o wykroczenia, nie zaś spraw cywilnych oraz ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych, jak uczynił Sąd Okręgowy (por. uchwałę SN z 7 września 1984 r., III CZP 34/84, OSNC 1985, nr 4, poz. 43). W konsekwencji, jak słusznie podnosi się w zażaleniu, wynagrodzenie obrońcy z urzędu powinno zostać ustalone w kwocie stawki minimalnej określonej w § 14 ust. 2 pkt 4, powiększonej o wartość podatku od towarów i usług a nie w § 14 ust. 2 pkt 1 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia. Stawka wynagrodzenia pełnomocnika obliczona na podstawie § 14 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia jest wyższa niż stawka wynagrodzenia ustalona na podstawie § 14 ust. 2 pkt 1 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia. W tych okolicznościach wskazać trzeba, że o ile nawet Sąd Okręgowy rozważał przesłanki zastosowania

w sprawie art. 32 § 1 zd. 2 u.p.n. i uznał, że brak jest podstaw do zastosowania tego przepisu, to rozważania te nie zostały przeprowadzone przy uwzględnieniu prawidłowo oznaczonej (a zatem wyżej niż przyjęta przez Sąd) wysokości wynagrodzenia pełnomocnika.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zd. 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzeczono jak w postanowieniu, zaś o kosztach postępowania zażaleniowego na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 394¹ § 3 i art. 398²¹ k.p.c.